Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JULIANE KOKOTT
23 päivänä joulukuuta 2015 [1]

Asia C-196/15

Granarolo SpA

(Ennakkoratkaisupyyntö – Cour d'appel de Paris (Ranska))

Tuomioistuimen toimivalta siviili- ja kauppaoikeuden alalla — Asetus (EY) N:o 44/2001 — Erityinen toimivalta — 5 artiklan 1 ja 3 alakohta — Liikesuhteen äkillinen katkaiseminen — Asiaa koskevan vahingonkorvauskanteen sopimukseen vai deliktiin perustuva luonne

I **Johdanto**

1. Käsiteltävä asia antaa unionin tuomioistuimelle jälleen mahdollisuuden erottaa toisistaan ne erityiset toimivaltaperusteet, joista asetuksessa (EY) N:o 44/2001 [2] säädetään sopimus- ja deliktiperusteisten vaatimusten esittämiselle.

2. Konkreettisesti kyse on siitä, onko deliktiin perustuva toimivaltaperuste merkityksellinen, kun vahingonkorvauskanne perustuu pelkästään liikesuhteen äkilliseen katkaisemiseen.

II **Asiaa koskevat oikeussäännöt**

A *Unionin oikeus*

3. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

1) a) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä,

   b) jollei toisin ole sovittu, tätä säännöstä sovellettaessa kanteen perusteena olevan velvoitteen täytäntöönpanopaikka on:

      — irtaimen tavaran kaupassa se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä tavarat sopimuksen mukaan toimitettiin tai oli toimitettava,

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

2 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EYVL 2001, L 12, s. 1).

— palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava,

– –

3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua;

– –”

B *Kansallinen oikeus*

4. Ranskan kauppalain (Code de commerce) L. 442-6 §:ssä säädetään seuraavaa:

”– – Tuottajalle, kauppiaalle, teollisuusyrittäjälle tai ammatinharjoittajien luetteloon kirjatulle henkilölle syntyy vahingonkorvausvelvollisuus seuraavissa tapauksissa:

– –5. Vakiintuneen liikesuhteen yhtäkkinen – myös osittainen – katkaiseminen ilman kirjallista ennakkoilmoitusta, jossa otettaisiin huomioon liikesuhteen kesto; irtisanomisajan vähimmäiskesto määritetään ammattialojen välisissä sopimuksissa viittauksella kauppatapaan. – – Mikäli edellä mainittuja sopimuksia ei ole olemassa, elinkeinoministerin päätöksellä voidaan määrittää kullekin tuoteluokalle kauppatavan mukainen irtisanomisajan vähimmäiskesto ja määrittää liikesuhteen päättämisen edellytykset, erityisesti sen keston perusteella. Edellä esitetyillä säännöksillä ei estetä päättämästä liikesuhdetta ilman irtisanomisaikaa, mikäli toinen osapuoli ei täytä velvoitteitaan tai mikäli kyse on ylivoimaisesta esteestä. – –”

III **Menettely pääasiassa ja ennakkoratkaisukysymykset**

5. Ranskalainen yritys toimi noin 25 vuoden ajan italialaisen yrityksen elintarviketuotteiden jälleenmyyjänä Ranskassa. Monivuotinen liikesuhde ei perustunut puitesopimukseen eikä etenkään yksinoikeuslausekkeeseen.

6. Italialainen yritys ilmoitti 10.12.2012 ranskalaiselle yritykselle päättävänsä kyseisen liikesuhteen 1.1.2013 alkaen.

7. Ranskalainen yritys nosti italialaista yritystä vastaan Tribunal de commerce Marseillessa kanteen, jossa se vaatii vahingonkorvausta liikesuhteen äkillisestä katkaisemisesta. Se perusti kanteensa Ranskan kauppalain L. 442-6 §:ään. Koska Tribunal de commercen näkemyksen mukaan kanteen kohteena on sopimukseen perustumaton vahingonkorvaus, se katsoi olevansa asiassa toimivaltainen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan nojalla.

8. Italialainen yritys on tehnyt valituksen ratkaisusta, jonka mukaan ranskalaiset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia.

9. Edellä esitetyn perusteella valitusta käsittelevä Cour d’appel de Paris on keskeyttänyt asian käsittelyn ja päättänyt esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohtaa tulkittava siten, että sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevien asioiden piiriin kuuluu vahingonkorvauskanne, joka on nostettu vakiintuneiden liikesuhteiden katkaisemisen johdosta tilanteessa, jossa on kyse tavaroiden toimittamisesta jakelijalle useiden vuosien ajan ilman puitesopimusta tai yksinoikeutta?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi: sovelletaanko mainitun asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa ensimmäisessä kysymyksessä mainitun vaatimuksen perusteena olevan velvoitteen täytäntöönpanopaikan määrittämiseen?”

IV **Oikeudellinen arviointi**

A *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

10. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen vahingonkorvauskanteen kannalta merkityksellinen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan mukainen deliktiin perustuva toimivaltaperuste.

11. Unionin tuomioistuin on täsmentänyt deliktiin perustuvan ja sopimukseen perustuvan toimivaltaperusteen rajaa vuonna 2014 antamassaan tuomiossa Brogsitter.[3]

1. Tuomio Brogsitter

12. Mainitussa asiassa unionin tuomioistuimen oli vastattava kysymykseen siitä, onko vahingonkorvauskanteiden, jotka perustuvat kansallisen oikeuden mukaan deliktiin, katsottava koskevan asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdassa tarkoitettuja ”sopimuksia koskevia asioita”, kun otetaan huomioon pääasian asianosaisia sitova sopimus.[4]

13. Unionin tuomioistuin piti deliktiin perustuvan ja sopimukseen perustuvan toimivaltaperusteen rajaamisen kannalta ratkaisevana sitä, ”jos vastaajan ja kantajan välisen sopimuksen tulkitseminen näyttää välttämättömältä sen toteamiseksi, onko toiminta, johon – – vastaajan [väitetään] syyllistyneen, – – sääntöjenvastaista”.[5] Tällainen sopimuksen tulkitseminen on välttämätöntä, jos kantajan ”pääasiassa esittämien vaatimusten kohteena [on] sellainen vahingonkorvaus, jonka perusteen voidaan asianmukaisesti katsoa olevan pääasian asianosaisten välisestä sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien rikkominen, ja asian ollessa näin tämä peruste on otettava väistämättä huomioon kanteen ratkaisemiseksi”.[6]

14. Jos sopimusta on tulkittava, kyseeseen tulee siis asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan mukainen sopimukseen perustuva toimivaltaperuste, muussa tapauksessa taas sen 5 artiklan 3 alakohdan mukainen deliktiin perustuva toimivaltaperuste.

2. Tuomiossa Brogsitter kehitettyjen periaatteiden soveltaminen käsiteltävään asiaan

15. Käsiteltävässä asiassa nousee esiin samankaltainen ongelma kuin asiassa Brogsitter.

16. Myös käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että esitetty vahingonkorvausvaatimus on kansallisen lainsäädännön[7] mukaan luokiteltava deliktiin perustuvaksi.

3 — Tuomio Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148).

4 — Tuomio Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, 16 kohta).

5 — Tuomio Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, 25 kohta).

6 — Tuomio Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, 26 kohta).

7 — Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei käsittele lähemmin siihen liittyvää problematiikkaa, että ennakkoratkaisumenettelyn perustana oleva riita-asia kuuluu Ranskan oikeuden soveltamisalaan. Tämä ei kuitenkaan ole itsestään selvää, vaan sitä olisi selvitettävä lähtökohtaisesti asiaa koskevien lainvalintasääntöjen tai kansainvälisesti pakottavien säännösten perusteella, joista ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole esittänyt kysymyksiä ja joiden tarkastelemiseksi ennakkoratkaisupyyntö ei sisällä riittävästi tietoa.

17. Nyt tarkasteltavassa tapauksessa ei ole – toisin kuin asiassa Brogsitter – kuitenkaan sellaista pakottavaa yhteyttä osapuolten välisen sopimuksen tulkitsemiseen, johon sopimukseen perustuva toimivaltaperuste voisi pohjautua.

18. Vahingonkorvausvaatimus liittyy vakiintuneen liikesuhteen, jonka aikana ranskalaiselle yritykselle suoritettiin lukuisia tavarantoimituksia, äkilliseen katkaisemiseen. Asianosaiset eivät kuitenkaan olleet tehneet puitesopimusta, jolla säänneltäisiin osapuolten välistä liikesuhdetta. Asianosaisten keskinäisten sopimusten arvioinnilla ei siten ole merkitystä sen ratkaisevan kysymyksen kannalta, noudatettiinko liikesuhteen katkaisemisessa asianmukaista määräaikaa. [8]

19. Vahingonkorvausvaatimuksen synnyttää pikemminkin jo sen luonteen perusteella sopimukseen perustuva tapahtuma. Vaatimuksen perustana eivät ole osapuolten väliset sopimusjärjestelyt vaan lainsäädäntöön sisältyvä säännös, jossa moitteettomasti toimivan talouselämän etujen mukaisesti ei sallita liikesuhteiden äkillistä katkaisemista ja säädetään tällaisissa tapauksissa entisen liikekumppanin vahingonkorvausoikeudesta.

20. Nyt kyseessä oleva tilanne on siten tietyllä tapaa päinvastainen kuin tuomiossa Brogsitter: Siinä oli kyse korvausvaatimuksesta, joka perustui pohjimmiltaan olemassa olevan sopimuksen rikkomiseen. Sitä vastoin käsiteltävässä asiassa vahingonkorvausvaatimuksen perusteena eivät ole *sopimukset* vaan pikemminkin se, että *uusia sopimuksia ei ole tehty* liikesuhteen äkillisen katkaisemisen jälkeen. Kyse ei siten ole sopimusrikkomuksista vaan aiemman liikekumppanin sopimuksesta kieltäytymisestä. Vahingonkorvausvaatimuksen ”perusteella” ei siten ole yhteyttä sopimuksiin.

21. Yhteys sopimuksiin voisi (hypoteettisesti) olla olemassa vain, jos liikesuhteen katkaiseva vetoaisi toisen osapuolen mahdollisiin aiempiin sopimusrikkomuksiin liikesuhteessa oikeuttaakseen näin liikesuhteiden katkaisemisen ja välttyäkseen vahingonkorvausvelvollisuudelta. Tällainen puolustautumiskeino – vaikka esitettäisiin väite sopimuksen täyttämättä jättämisestä, mistä ei ole viitteitä – ei kuitenkaan vaikuttaisi vahingonkorvausvaatimuksen luonteeseen eikä tekisi siitä sopimukseen perustuvaa vaatimusta.

22. Käsiteltävässä asiassa ei siten ole kyse ”sopimusta koskevasta asiasta”, minkä vuoksi asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan mukainen sopimukseen perustuva toimivaltaperuste ei voi olla merkityksellinen sen kannalta.

23. Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen vaatimus on luonteensa perusteella pikemminkin luokiteltava deliktiin perustuvaksi, kuten unionin tuomioistuin on tehnyt jo sopimusneuvottelujen tuottamukselliseen katkaisemiseen perustuvien vaatimusten tapauksessa. [9] Ne ovat rinnastettavissa käsiteltävässä asiassa kyseessä olevaan vaatimukseen siltä osin kuin myös käsiteltävässä asiassa ”osapuoli ei ole vapaaehtoisesti antanut sitoumuksia toiselle osapuolelle” [10] ja esitetty vaatimus perustuu viime kädessä liikekumppanin vilpillistä menettelyä koskevaan väitteeseen. [11]

24. Ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on näin ollen vastattava, että vahingonkorvauskanteessa, joka on nostettu sellaisten vakiintuneiden liikesuhteiden katkaisemisen johdosta, joihin ei sovelleta puitesopimusta tai yksinoikeuslauseketta, on kyse sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta ja että se kuuluu siten asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan.

8 — Kuten Ranskan hallitus ylimmän oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön viitaten väittää, mainitun vaatimuksen perusteen kannalta ei edes ole merkitystä sillä, oliko sopimuksia jo tehty vai olivatko liikesuhteet vielä sopimusta edeltävässä valmisteluvaiheessa.

9 — Tuomio Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499).

10 — Tuomio Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, 27 kohta); ks. tästä myös tuomio Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, 39 kohta).

11 — Tuomio Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, 27 kohta).

B *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

25. Koska ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattu myöntävästi, ei ole tarpeen vastata toiseen kysymykseen, jolla siinä tapauksessa, ettei kyseessä katsota olevan deliktiin perustuva toimivaltaperuste, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohta merkityksellinen riidanalaisen velvoitteen täytäntöönpanopaikan määrittämisen kannalta.

26. Varmuuden vuoksi on syytä tarkastella lyhyesti tätä toista kysymystä ja viitata tuomioon Corman-Collins,[12] jossa oli kyse siitä, voidaanko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa soveltaa vahingonkorvausvaatimuksiin, jotka jälleenmyyjä on esittänyt suullisen myyntisopimuksen päättämisen vuoksi.[13]

27. Unionin tuomioistuin totesi tästä, että jälleenmyyntisopimus, ”jolle on ominaista puitesopimus, jonka kohteena on kahden taloudellisen toimijan toimituksesta ja hankinnasta tulevaisuudessa tekemä sitoumus ja joka sisältää erityisiä sopimusmääräyksiä siitä, kuinka jälleenmyyjä jakelee – – myy[tyjä] tavaroita,”[14] on luokiteltava (5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetuksi) palveluiden suorittamista koskevaksi sopimukseksi. Sitä vastoin ”jatkuvaan kaupalliseen suhteeseen kahden taloudellisen toimijan välillä, kun tämä suhde rajoittuu peräkkäisiin sopimuksiin, joista jokaisen kohteena on tavaroiden toimittaminen ja nouto,” on sovellettava 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäistä luetelmakohtaa.[15]

28. Näitä pohdintoja ei kuitenkaan voida soveltaa käsiteltävään asiaan jo senkään vuoksi, etteivät asianosaiset ole tehneet puitesopimusta. Käsiteltävässä asiassa riidan kohteena ei myöskään ole asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitettu irtaimen kauppa vaan liikesuhteen äkillinen katkaiseminen, eikä liikesuhteen konkreettisella sisällöllä sopimusoikeuden kannalta ole tässä yhteydessä merkitystä. Näin ollen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohta ei voi olla merkityksellinen käsiteltävässä asiassa.

V **Ratkaisuehdotus**

29. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Vahingonkorvauskanteessa, joka on nostettu sellaisten vakiintuneiden liikesuhteiden katkaisemisen johdosta, joihin ei sovelleta puitesopimusta tai yksinoikeuslauseketta, on kyse sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta, ja se kuuluu siten asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan.

12 — Tuomio Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860).

13 — Tuomio Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, 14 kohta): tässä on ratkaiseva ero käsiteltävään asiaan, jossa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamusten mukaan ei ollut minkäänlaista puitesopimusta.

14 — Tuomio Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, 36 kohta).

15 — Tuomio Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, 35 ja 36 kohta).